

Opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit kuuluvat hyvinvointialueille ja osaksi sote-palveluja

Vantaan kouluampumisen tiimoilta on herännyt tarve tehdä toimenpiteitä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Esiin on nostettu hallitusohjelman kirjaus liittyen oppilas- ja opiskeluhuollon organisoitumiseen. Sekä pääministeri että opetusministeri ovat nostaneet esiin ehdotuksen opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien siirtämisestä kuntiin pikaisella aikataululla.

On ymmärrettävää, että alaikäisen oppilaan toteuttama väkivallanteko herättää tarpeen pyrkiä nopeasti parantamana oppilaiden mielenterveyden tukipalveluiden saatavuutta. Palvelujärjestelmään perustelluista syistä vuosi sitten tehty muutos ei kuitenkaan liity tähän tekoon. Palvelujärjestelmää tulee kehittää suunnitelmallisesti ja antaa rauha sekä työntekijöille että toiminnan kehittämiseksi.

Opiskeluhoitopalvelut sisältävät koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut. Hyvinvointialueuudistuksessa kaikkien opiskeluhoitopalvelujen järjestämisvastuu tuli hyvinvointialueille. Aiemmin kuraattori- ja psykologipalvelut järjestettiin kunnasta ja alueesta riippuen joko sivistystoimessa tai osana sote-palveluja. Esimerkiksi puute psykologeista ja tämän vuoksi tarjotut keskitetyt psykologipalvelut olivat opiskeluhuollon arkea jo ennen sote-uudistusta. Samoin pula koululääkäreistä.

Näkökohtia, jotka puoltavat myös kuraattori- ja psykologipalvelujen järjestämistä hyvinvointialueilla osana sotepalveluja

Opiskeluhoitopalvelujen työ on hyvinvointialueilla käynnistynyt hyvin:

1. Perhekeskukset, palvelukokonaisuus

- Opiskeluhoitopalvelut on monilla hyvinvointialueilla koottu yhteen yksikköön, joka liittyy isompaan perhekeskuskokonaisuuteen.
- Opiskeluhoitopalveluista on tullut selkeämpi osa palveluketjuja ja yhteys muihin sote-palveluihin on sujuvampaa.
- Tietojen vaihto sote palvelujen sisällä on aiempaa sujuvampaa, kun työskennellään saman rekisterin pitäjän alla, esim. koulu- ja opiskeluterveydenhuolto voi nähdä psykologin kirjauksia ja päinvastoin. Samoin on kuraattorin ja lapsiperheiden sosiaalityön välillä. Päällekkäinen työ jää pois ja asiakkaan asiat etenevät sujuvasti.

2. Palvelujen toteuttamisesta

- Opiskeluhoitopalvelut tarjotaan edelleen pääsääntöisesti kouluissa ja oppilaitoksissa eikä pelättyä palvelujen siirtymistä pois ole tapahtunut. Kaikissa kouluissa ja oppilaitoksissa ei ole pystytty tarjoamaan asianmukaisia työtiloja opiskeluhoitopalveluille.
- Oppilaiden ja opiskelijoiden käynnit opiskeluhoitopalveluissa ovat pysyneet lukuvuonna 2022–2023 ennallaan tai lisääntyneet, kasvua on erityisesti kuraattorikäynneissä, psykologikäynnit ovat pysyneet ennallaan (Kouluterveyskysely)
- TEA peruskoulutiedonkeruun alustavien tulosten mukaan kouluterveydenhoitaja ja kuraattoriresurssit ovat perusopetuksen kouluissa parantuneet lukuvuonna 2022–2023. Lääkäri- ja psykologiresursseissa on heikkenemistä, joka on alkanut jo aiemmin.
- Opiskeluhoitopalveluissa toteutetaan psykososiaalisia interventioita, kuten interpersonaalinen ohjanta (IPC). Tähän

tarvitaan sekä opiskeluhoitopalvelujen keskinäistä yhteistyötä että tukea muista sote-palveluista.

3. Esiin nostetuista tiedonkulunpulumista muiden toimijoiden kanssa

- Kuraattorien ja psykologien hallinnollinen sijoittuminen ei vaikuta heidän oikeuksiinsa luovuttaa oppilaskohtaista tietoa opettajille tai oikeuksiin saada koulujen oppilasrekisteristä (esim. Wilma) tietoa. Kuraattori- ja psykologipalvelut ovat aina opetuksesta erillinen lainsäädännöllinen tehtävä.
- Koulujen ja oppilaitosten toteuttama oppilasrekisterien (esim. Wilma) sulkeminen opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisilta ei liity hyvinvointialueuudistukseen tai palvelujen järjestämistahoon.
- Olemassa oleva lainsäädäntö (mm. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki) mahdollistaa kouluilla ja oppilaitoksissa työskentelevien ammattilaisten yhteistyön ja tarpeellisen tietojenvaihdon.
- Lain mukaan opettajilla on huolen herätessä velvollisuus ohjata oppilas- tai opiskelija opiskeluhoitopalveluihin ja antaa asiaan liittyvät tiedot
- Lainsäädäntö ja käytännön ohjeistukset ovat pysyneet samoina kuin ennen hyvinvointialueuudistusta

Opiskeluhoitopalvelujen verkostolle helmikuussa 2023 tehdyssä kyselyllä suurin osa ammattilaisista ilmoitti yhteistyön koulun kanssa jatkuneen hyvin tai melko hyvin.

Tutkimus ja tietopohja

Vielä ei ole käytettävissä seurantietoa HVA-uudistuksen vaikutuksista opiskeluhoitopalvelujen toimintaan. Sitä tullaan saamaan myöhemmin, ensimmäisiä jo tämän vuoden aikana (TEA hyvinvointialue,

Kouluterveyskysely, Opiskeluhoitopalvelujen seuranta OPA 2024 tiedonkeruu)

THL:n tuki opiskeluhoitopalveluille ja tunnistetut tarpeet

- Kansalliset ohjausvastuut selkenivät uudistuksessa. THL on suunnitelmallisesti tarjonnut ohjausta ja tukea kaikille opiskeluhoitopalveluille opiskeluhoollon kokonaisuuden muodostumiseksi. Esim. Opiskeluhoitopalvelujen verkostoon kuuluu 2500 ammattilaista.
- Sivistystoimen puolelta siirtyneet kuraattorit ja psykologit tarvitsevat tukea erityisesti
 - sote-lainsäädännön tuntemukseen ja soveltamiseen
 - potilas- ja asiakastietojen tiedonhallintaan ja kirjaamiseen
 - alaikäisten oikeuksiin
 - työnkuvaan

Palvelujärjestelmän hallinnollinen sirpaleisuus on haitannut ja haittaa edelleen lasten ja nuorten avun saamista mielenterveysasioissa. Siihen koulukuraattoreiden ja -psykologien siirtyminen sotehenkilökuntaan ollut tervetullut edistys. Koulun organisaatioon sijoittuneiden yksittäisten työntekijöiden mahdollisuudet saada oman ammattikunnan työyhteisön tukea ovat olleet huonommat, samoin ammatillisen kehittymisen mahdollisuudet em. työyhteisön puuttuessa.

Alueelliset erot opiskeluhoitopalvelujen organisoitumisessa ja johtamisessa hyvinvointialueilla ovat isoja ja ne heijastuvat myös palvelujen arkeen. Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten työkuorma on iso ja lisäksi he ovat käyneet juuri läpi ison uudistuksen palvelujen järjestämisessä. Palvelujen jatkuva muutos (mm. uudet tehtävät

Marke Hietanen-Peltola

9.4.2024

erikoissairaanhoidosta ja muiden mielenterveyspalvelujen puute) ja uhka uusista muutoksista kuormittaa henkilöstöä kohtuuttomasti.

On vaikea nähdä, miten yksittäiset kunnat voisivat järjestää lainmukaiset, yhtenevät ja laadukkaat kuraattori- ja psykologipalvelut opiskeluhuoltoon oikeutetuille. Vai johtaisiko tämä jonkinlaiseen kuntayhtymämalliin hyvinvointialueiden ja kuntien välimaastoon ja monimutkaistaisi palvelujen hallintoa entisestään.

Palvelujärjestelmää tulee kehittää suunnitelmallisesti ja antaa rauha toiminnan kehittämiseksi.